

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

7-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Норов Шухрат Сувонович</i> МОЛОДЁЖНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ИНТЕГРАЦИИ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА	9-14
<i>Nazirxo'jayev Muhammadalixo'ja Qosimxo'jayevich</i> 1945-1950-YILLARDA ANDIJON VA FARG'ONA VILOYATLARIDA HARBIY ASIRLARINING QURILISH VA XALQ XO'JALIGI ISHLARIGA JALB ETILISHI TARIXIDAN	15-22
<i>Xujaniyazov Uktam Eshbaevich</i> QORAQALPOG'ISTON DAVRIY MATBUOTINING MUSTAQILLIK YILLARIDAGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (1991-2018).....	23-27
<i>Toirjonova Ruxsora Shaxobiddinovna</i> SOVET DAVRIDA VAQF MULKLARI TAQDIRI VA DINIY MUASSASALARGA BO'LGAN MUNOSABAT	28-31
<i>Aytmuratova Janilsin, Quvvatova Charos</i> THE ROLE OF THE JADIDS IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL PUBLIC EDUCATION, LITERATURE, AND ART	32-36
<i>Rahimova Zeboxon O'ktam qizi</i> XORAZM HUDUDIDAGI TARIXIY QAL'ALAR REKONSTRUKSIYASIDA 3D MODELLASHTIRISH TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	37-42
<i>Aytmuratov Jalgas, Doshniyazov Raxat</i> QORAQALPOG'ISTON SAN'ATINING TARAQQIYOTIDA TASVIRIY SAN'ATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MANBALARI	43-49

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOATNI RIVOJLANISHI VA AGLOMERATSIYALARNI SHAKLLANISH JARAYONLARI	50-57
<i>Amonov Mehridin Oromiddinovich</i> TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDAGI RAHBARLIK USHLUBLARI	58-63
<i>Shukurov Ikrom Abdurashitovich</i> TURIZM SOHASINING RIVOJLANISHIDA TURISTIK FIRMA VA TASHKILOTLAR TOMONIDAN SOTILGAN SAYYOHLIK YO'LLANMALARINING TA'SIRINI TAHLIL ETISH	64-69

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Karimbayeva Salomatxon, Mirzaxmedov Abdurashid</i> IJTIMOIY TOLERANTLIKKA TA'RIF	70-74
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUN IQLIMLAR NAZARIYASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLILI.....	75-78
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGI KONTEKSTIDA "O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASIDAGI G'OYALARNING IJTIMOIIY FALSAFIY TAHLILI	79-85

<i>Kubatov Shahobjon</i> 2016-2024-YILLARDA O'ZBEK JAMIYATI TAFAKKURIDA DAVLATNING IJTIMOIIY FUNKSIYALARI TAHLILI	86-96
<i>Abduraxmonov Is'haq, Jurayeva Rayxona</i> YOSHLARDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	97-100
<i>Raximova Yulduz Dilmurod qizi</i> ISLOM FALSAFASIDA INSON TALQINI	101-104
<i>Achilov Firdavs Nasritdin o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARI MA'NAVIIY QIYOFASINI YUKSALTIRISHDA MAHMUDXO'JA BEHBUDIIY TA'LIMOTINING AHAMIYATI	105-108
<i>Mansurov Abdulaziz Akbarjonovich</i> DEMOGRAFIK JARAYONLAR, MIGRATSIYA VA URBANIZATSIYANING MADANIYATLARARO DIALOGGA TA'SIRI.....	109-113
<i>Хамдамов Бехзод Хабибович</i> ФИЛОСОФИЯ ЛИЧНОСТИ И СУДЬБЫ В «БОБУРНАМЕ»	114-118

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Mamadaliyeva Naibaxon, Mamadaliyeva Odinaxon</i> DAVLAT TILIDA SIFAT VA SERTIFIKATLASH ATAMALARI IZOHLI LUG'ATINI YARATISH ZARURATI	119-125
<i>Алиева Эльвина, Расулова Дилбар</i> ИЗУЧЕНИЕ КОНВЕРГЕНЦИИ ЯЗЫКОВЫХ СРЕДСТВ НА МАТЕРИАЛЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОЗАИЧЕСКОГО ТЕКСТА	126-134
<i>Eshboyev Qahramon Bakir o'g'li</i> LEKSIKOGRAFIYADA DARAJALANISH QONUNIYATINING ILMIY-AMALIY AHAMIYATI	135-144
<i>Qodirova Barno Ibragimovna</i> O'ZBEK FILOLOGIK TERMINOLOGIYASIDA -IZM QO'SHIMCHASINING ETIMOLOGIK VA MORFOLOGIK TAHLILI	145-149
<i>Tursinbaev Ilham Po'latbay o'g'li</i> BOLALAR ADABIYOTIDA POEMANING JANRIY XUSUSIYATLARI	150-154
<i>Abdurahmonova Farangiz, Xudoymurodova Xurriyat</i> "SAG'RI TERI TILSIMI" FALSAFIY ROMANIDA BOSH QAHRAMON TAQDIRINING BADIY TALQINI	155-158

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yunusov Xaydarali Muratovich</i> YEVROPA ITTIFOQI HUQUQINING ASOSIIY PRINSIPLARI	159-168
<i>Zokirov Sherzod</i> O'ZBEK XONLIKLARIDA INSON HUQUQLARINING TA'MINLANISHI: FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH VA U BO'YICHA NAZORATNI AMALGA OSHIRISH MISOLIDA	169-176
<i>Жураев Шерзод Юлдашевич</i> ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНЦИПА ЗАЩИТЫ ДОВЕРИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	177-185

<i>Maxamatov Maxmud Maxamataminovich</i> INSON HUQUQLARIDAN CHEKINISHNI XALQARO STANDARTLARDA TARTIBGA SOLINISHI	186-192
<i>Мадаминова Дилафруз, Авазбекова Диёрахон</i> СОПРИКОСНОВЕНИЕ ИСЛАМСКИХ И МЕЖДУНАРОДНЫХ НОРМ В ВОПРОСАХ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ И ОПЕКИ НАД РЕБЁНКОМ	193-202
<i>Qudratillayev Jaxongir Zokirjon o'g'li</i> INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING TARKIBIY QISMI	203-209
<i>Мукумов Бобур Мелибой угли</i> ОЦЕНКА РЕГУЛИРУЮЩЕГО ВОЗДЕЙСТВИЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ЭКСПЕРТИЗА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГОСУДАРСТВА, БИЗНЕСА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА	210-214
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> FUNDAMENTAL DIFFERENCES AND ANALYSIS OF THE ORGANIZING PRINCIPLES OF ISLAMIC FINANCE AND TRADITIONAL FINANCE. IN THE EXAMPLE OF ISLAMIC BANKS AND TRADITIONAL BANKS	215-222
<i>Yarlakabov Sherali</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA KADRLAR BILAN ISHLASH HUQUQIY ASOSLARINING NAZARIY JIHATLARI	223-228
<i>Боймурзаев Жасурбек Бахтиярович</i> ЗНАЧЕНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОПЕРАТИВНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ В БОРЬБЕ С НАРКОТИКАМИ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	229-234
<i>Xadjiyev Azizbek Kadambayevich</i> “IJTIMOIY ADOLAT” TUSHUNCHASI, MAZMUNI VA TARKIBI VA XALQARO QONUNCHILIK Hujjatlarida tutgan o'rni	235-240
<i>Abulxayrov Rustamxon Ibodullayevich</i> PORTLASHDAN KEYIN KO'ZDAN KECHIRISH DAVOMIDA OLINGAN ASHYOVIY DALILLAR BO'YICHA TAYINLANADIGAN PORTLASH-TEKNIK VA PORTLOVCHI MODDALAR EKSPERTIZALARI HAL ETADIGAN MASALALAR	241-249
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhaiyo Tojiyevna</i> IJTIMOIY-GUMANITAR YO'NALISH PEDAGOGLARI KREATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.....	250-256
<i>Menglikulov Xayrulla Aliqulovich</i> OLIY O'QUV YURTIDA JISMONIY TARBIYANING TASHKILY SHAKLLARI	257-263
<i>Jurayeva Balxiya Farxod qizi</i> ROBOTOTEXNIKA DARSLARIDA STEAM – TA'LIM YONDASHUVINING AHAMIYATI	264-270
<i>Nasritdinova Madina Nurullayevna</i> ARTPEDAGOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK PEDAGOGLARNING BADIIY-IJODIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR TAJRIBA-SINOV ISHLARI NATIJALARI TAHLILI VA SAMARADORLIK DARAJASI	271-275
<i>Charshanbiyev Namaz Maxmatmurodovich</i> KASBIY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV JARAYONINI RAQAMLI TA'LIM PLATFORMALAR ASOSIDA TASHKIL ETISH METODIKASI	276-281

Received: 16 June 2025

Accepted: 5 July 2025

Published: 15 July 2025

Article / Original Paper

ANALYSIS OF THE SOCIAL FUNCTIONS OF THE STATE IN THE MIND OF UZBEK SOCIETY IN 2016-2024

Kubatov Shahobjon

Independent researcher,

Doctor of Philosophy (PhD)

at the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Abstract. This article analyzes the transformation of perceptions regarding the social functions of the state in Uzbek society from 2016 to 2024. It explores the evolving relationship between state and society through the lenses of civic engagement, digitalization, social mobility, and institutional reform. The study highlights how reforms in healthcare, education, and ecological awareness have contributed to a new understanding of the state as a guarantor of equal opportunities and social development. It also addresses the emergence of a new model of the welfare state based on citizen empowerment, inclusive growth, and public-private partnerships.

Keywords: welfare state, state functions, social consciousness, civil society, digitalization, healthcare, education, ecological awareness, social justice, social mobility.

2016-2024-YILLARDA O'ZBEK JAMIYATI TAFAKKURIDA DAVLATNING IJTIMOIY FUNKSIYALARI TAHLILI

Kubatov Shahobjon

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

mustaqil tadqiqotchisi, falsafa doktori (PhD)

E-mail: shahobjon.k1995@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada 2016–2024-yillarda O'zbekiston jamiyatida davlatning ijtimoiy funksiyalariga bo'lgan yondashuv qanday o'zgarib borgani tahlil qilinadi. Muallif davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlar transformatsiyasini huquqiy ong, fuqarolik faolligi, ijtimoiy harakatchanlik va raqamlashtirish jarayonlari asosida baholaydi. Islohotlarning ijtimoiy ongga ta'siri, davlatning yangi ijtimoiy roli, ekologik ong, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalaridagi o'zgarishlar orqali yoritiladi. Shuningdek, maqolada yangi turdagi ijtimoiy davlat modelining shakllanishi, fuqarolarning o'zini o'zi ro'yobga chiqarish imkoniyatlari va davlat bilan jamiyat o'rtasidagi sheriklik tamoyillari asoslanadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy davlat, davlat funksiyalari, ijtimoiy tafakkur, fuqarolik jamiyati, raqamlashtirish, sog'liqni saqlash, ta'lim, ekologik ong, ijtimoiy adolat, ijtimoiy harakatchanlik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I7Y2025N13>

Konstitutsiya O'zbekistonni ijtimoiy davlat deb e'lon qiladi. O'z-o'zidan bu ta'rif SSSRdan keyingi zamonaviy davlat tafakkuri tomonidan ishlab chiqilgan mustaqil ta'rif emas. U Germaniya, Fransiya va ba'zi boshqa mamlakatlar konstitutsiyalaridan olingan. Shunisi xarakterliki, sobiq ittifoq doktrinasi bunday ta'rifdan foydalanmagan, bu esa g'ayritabiiy ko'rinadi. Axir, aynan sovet sotsializmi, hech bo'lmaganda, e'lon qilinganidek, umumiy, jamoaviy, yagona – mohiyatan, asl atamashunoslikka qaytadigan bo'lsak, xalqning jamoaviy turmush tarzini, o'sha paytda aytilganidek, turli «sinflar va qatlamlar» hamjihatligini

ta'minlashi kerak edi. Biroq, oxir-oqibat, aynan shu narsa muvaffaqiyatsizlikka uchradi. Bugungi kunda esa «ijtimoiy davlat» tushunchasiga atayin toraytirilgan mazmun kiritilmoqda, u go'yoki, eng avvalo, «Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 25-moddasida nazarda tutilgan huquqlarni, shu jumladan, insonning o'z sog'lig'i va farovonligini, o'zi va oilasini qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan oziq-ovqat, kiyim-kechak, uy-joy, tibbiy parvarish va zarur ijtimoiy xizmatdan iborat turmush darajasiga bo'lgan huquqini, shuningdek, nogironlik yoki unga bog'liq bo'lmagan holatlarga ko'ra tirikchilik vositalarini yo'qotgan boshqa holatlarda ta'minlanish huquqini ta'minlashi kerak bo'lgan «ijtimoiy funktsiya»ga aylantirilmoqda [7; 283-b.]. Shunga qaramay, dastlab 1992-yilgi Konstitutsiya yaratilganda bu tushunchaga biroz boshqacha mazmun singdirilgan edi.

2016-2024-yillarda O'zbekiston jamiyati tafakkurida davlatning ijtimoiy funksiyalarini tahlil qilish mamlakatdagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlar dinamikasi bilan bog'liq murakkab va ko'p qatlamli jarayondir. Bu davrda O'zbekiston ijtimoiy siyosatni modernizatsiya qilish, fuqarolik jamiyati institutini mustahkamlash, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish va aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirdi [1; 283-b.]. Bu o'zgarishlar nafaqat obyektiv voqelikka, balki ijtimoiy ongga ham ta'sir ko'rsatdi, davlatning ijtimoiy sohadagi roli va funksiyalari to'g'risida yangi tasavvurlarni shakllantirdi.

O'zbek jamiyati tafakkuri transformatsiyasining asosiy omillaridan biri ijtimoiy adolat va resurslarni qayta taqsimlash jarayonlariga davlat aralashuvi haqidagi tasavvurlarning o'zgarishi bo'ldi. Sovet davrida va mustaqillikning dastlabki yillarida fuqarolarning ijtimoiy himoyasi uchun davlat to'liq javobgardir, degan paternalistik model hukmron edi [20; 294-b.]. Biroq, so'nggi yillarda bu tushuncha qayta ko'rib chiqildi: davlat nafaqat moddiy qo'llab-quvvatlash manbai, balki o'zini o'zi ro'yobga chiqarish, ijtimoiy harakatchanlik va imkoniyatlar tengligi uchun sharoitlar yaratuvchi institut sifatida ham ko'rila boshlandi.

Bu jarayonda ijtimoiy siyosatni raqamlashtirish muhim rol o'ynadi. 2016-yildan boshlab O'zbekistonda ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishning yangi mexanizmlari, jumladan, nafaqalar, tibbiy xizmatlar va ta'lim dasturlarini rasmiylashtirish uchun elektron platformalar joriy etildi. Bu aholining davlat institutlariga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam berdi, chunki ijtimoiy sohada byurokratiya va korrupsiya darajasini sezilarli darajada kamaytirdi. Bundan tashqari, raqamlashtirish ijtimoiy yordamning manzilliligini oshirish imkonini berdi, bu esa aholining kam ta'minlangan va zaif qatlamlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi [4; 39-b.].

Statistik ma'lumotlar amalga oshirilgan islohotlarning muhimligini tasdiqlamoqda. Masalan, O'zbekistonda ushbu davrda kambag'allik darajasi 2016-yildagi 17 foizdan 2023-yilda 11 foizga tushgani ijtimoiy siyosatning ijobiy natijalaridan dalolat beradi. Ish bilan bandlik sohasida ham sezilarli o'zgarishlar ro'y berdi: yangi ish o'rinlarining yaratilishi, kichik va o'rta biznesning rivojlanishi, kasbiy qayta tayyorlash dasturlarining joriy etilishi millionlab fuqarolarning moddiy ahvolini yaxshilash imkonini berdi. Ushbu o'zgarishlar jamoatchilik ongida ijtimoiy mas'uliyatning yangi konsepsiyasi shakllanishiga olib keldi, unga ko'ra har bir fuqaro o'z hayotini yaxshilashda faol rol o'ynaydi va davlat bu imkoniyatni amalga oshirish uchun adolatli shart-sharoitlarning kafolati sifatida namoyon bo'ladi.

Davlatning ijtimoiy funksiyalarini o'zgartirishning yana bir muhim jihati sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish bo'ldi. Islohotlar doirasida, ayniqsa, qishloq joylarda tibbiyot

muassasalarini modernizatsiya qilish, shifokorlar malakasini oshirish va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash dasturlari joriy etildi. Sog'liqni saqlash sohasiga davlat investitsiyalari 2016-yilga nisbatan ikki baravardan ko'proq o'sdi, bu esa umr ko'rish davomiyligining oshishiga, onalar va bolalar o'limi darajasining pasayishiga olib keldi. Bu yutuqlar o'zbek olimlarining chiqishlarida ham, xalqaro reytinglarda ham qayd etildi, unda O'zbekiston tibbiy xizmat ko'rsatish sifati ko'rsatkichlari bo'yicha bir necha pozitsiyaga ko'tarildi [16; 19-b].

Ijtimoiy tafakkurni o'zgartirishda ta'lim siyosati muhim o'rin egalladi. Prezident maktablarining tashkil etilishi, inklyuziv ta'lim dasturlarining joriy etilishi, oliy ta'lim tizimi va akademik mobillikning rivojlanishi davlat nafaqat ijtimoiy huquqlar kafolati, balki millatning intellektual salohiyatini shakllantirish jarayonining faol ishtirokchisi sifatida ham qabul qilinishiga olib keldi. So'rovlar shuni ko'rsatadiki, aholi davlat ta'lim tashabbuslariga ko'proq ishona boshladi va O'zbekiston oliy o'quv yurtlarida o'qish istagini bildirgan talabalar soni sezilarli darajada oshdi [23; 28-b].

Ijtimoiy ongda o'zgarishlar ijtimoiy adolatga bo'lgan ijtimoiy talabning o'sishida ham o'z aksini topdi. Korrupsiyaga qarshi kurashish, davlat qarorlarining shaffofligini oshirish, fuqarolik jamiyatini faollashtirish – bularning barchasi fuqarolarning davlat va jamiyat jarayonlarini boshqarishda o'z rolini yanada ongli idrok etishiga yordam berdi. Agar ilgari ko'pchilik davlatni faqat ijtimoiy himoya manbai sifatida qabul qilgan bo'lsa, bugungi kunda unga fuqarolar, biznes va jamoatchilik institutlari o'rtasidagi sheriklik vositasi sifatida qaralmoqda.

So'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakat rahbarining ma'ruzalarida o'z ifodasini topdi. O'zbekiston Prezidenti fuqarolar huquqlarini himoya qilish, kambag'allikni qisqartirish va inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy siyosat muhimligini bir necha bor ta'kidlagan [9; 114-127-b.]. Uning chiqishlarida har bir fuqaro o'zini namoyon qilish uchun teng imkoniyatlarga ega bo'lgan adolatli ijtimoiy tizimni shakllantirish zarurligi ta'kidlanadi. Ushbu g'oyalar ilmiy hamjamiyat tomonidan ham qo'llab-quvvatlanmoqda: yetakchi tadqiqotchilar, jumladan, O'zbekiston Fanlar akademiyasi xodimlari ijtimoiy siyosat samaradorligini tahlil qilgan va uni takomillashtirish mexanizmlarini taklif qilgan asarlarni muntazam ravishda nashr etmoqdalar.

So'nggi yillarda ijtimoiy tafakkurning muhim jihati barqaror ekologik ongni shakllantirishga aylandi. Ekologik standartlarni joriy etish, energiya samaradorligi bo'yicha dasturlarni ishlab chiqish, Orol fojiasi oqibatlariga qarshi kurashish – bularning barchasi aholining ekologik siyosatning ahamiyatini ko'proq anglashiga olib keldi. Ijtimoiy ongda ekologik mas'uliyat endilikda davlatning ijtimoiy funksiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u nafaqat fuqarolarning huquqlarini himoya qilishi, balki jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashi kerak [18; 104-b.].

2016-2024-yillarda O'zbekiston jamiyati tafakkurida davlatning ijtimoiy funksiyalari tahlilini davom ettirib, shuni ta'kidlash kerakki, davlatning roli haqidagi ijtimoiy ong evolyutsiyasi nafaqat ichki islohotlar, balki global tendensiyalar, shuningdek, mintaqaviy va xalqaro hamkorlikning ta'siri bilan ham bog'liq edi. Bu davrda O'zbekistonning ijtimoiy siyosati iqtisodiy omillar, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy adolatga bo'lgan ijtimoiy talab darajasining oshishi ta'sirida faol modernizatsiya qilindi.

Aholining zaif qatlamlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan inklyuziv ijtimoiy siyosatni rivojlantirish muhim yo'nalishlardan biriga aylandi. Davlat asta-sekin ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning umumiy dasturlaridan yanada aniqroq chora-tadbirlarga o'tdi, bu esa resurslarni yanada samaraliroq qayta taqsimlash imkonini berdi. Biroq, bu jarayonda fuqarolarning daromadlari to'g'risidagi ma'lumotlarni batafsil tekshirish, raqamli hisobga olish vositalarini takomillashtirish va korrupsiya xavfini minimallashtirish zarurati bilan bog'liq muayyan qiyinchiliklar yuzaga keldi. Ijobiy o'zgarishlarga qaramay, bir qator olimlar, jumladan, Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti mutaxassislari ijtimoiy yordam tizimini yanada optimallashtirish va aholining turli guruhlarini ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish zarurligini ta'kidladilar.

Prezident Shavkat Mirziyoyev o'z nutqlarida nafaqat davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashga, balki fuqarolarni mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish jarayoniga faol jalb etishga asoslangan ijtimoiy siyosatga yangicha yondashuvni shakllantirish muhimligini bir necha bor ta'kidlagan. Tadbirkorlik faoliyati, ayniqsa, yoshlar va xotin-qizlar o'rtasida qulay shart-sharoitlar yaratmasdan turib, ijtimoiy sohani modernizatsiya qilish mumkin emasligini qayd etdi. Shu munosabat bilan mamlakatda yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlari amalga oshirilmoqda, bu esa o'zini o'zi band qilish darajasini oshirish va davlatning ijtimoiy yukini kamaytirish imkonini berdi [10; 176-b.].

O'zbekiston Fanlar akademiyasi mutaxassislari ijtimoiy ongda o'zgarishlarni tahlil qilar ekan, transformatsiyaning asosiy omillaridan biri fuqarolarda yangi ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishga aylanganini ta'kidlaydilar. Jamiyatda farovonlik faqat davlatga emas, balki fuqarolarning o'zlarining faol ishtirokiga, o'z taraqqiyotiga sarmoya kiritishga va ijtimoiy tashabbuslarni rivojlantirishga tayyorligiga bog'liq degan g'oya mustahkamlandi. Bu borada fuqarolar faolligining o'sishi jamiyat tafakkuri o'zgarishining muhim indikatoriga aylanganini ta'kidlash lozim.

Davlatning ijtimoiy funksiyasi bilan bog'liq eng munozarali masalalardan biri ijtimoiy davlat va bozor iqtisodiyoti tamoyillari o'rtasidagi antinomiya bilan bog'liq [19; 148-b.]. Ayrim iqtisodchi va siyosatchilarning fikricha, davlatning ijtimoiy rolini kuchaytirish boqimandalik kayfiyatining kuchayishiga, mehnatga bo'lgan rag'batning pasayishiga olib kelishi mumkin [25; 437-b.]. Shu bilan birga, ijtimoiy yo'naltirilgan rivojlanish modeli tarafdorlari davlat nafaqat resurslarni qayta taqsimlashi, balki iqtisodiy o'sish va ijtimoiy harakatchanlikni rag'batlantiruvchi institutsional mexanizmlarni yaratishi kerakligini ta'kidlaydilar [24; 176-b.]. Ushbu munozaralar, ayniqsa, ekspert doiralarida, jumladan, ijtimoiy siyosat va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri bo'yicha tadqiqotlar olib borayotgan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazida faol rivojlanmoqda.

Ijtimoiy ongni o'zgartirishda inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim islohotlari muhim rol o'ynadi. Yangi o'quv dasturlarining joriy etilishi, ta'lim jarayoniga zamonaviy raqamli texnologiyalarning integratsiyalashuvi va akademik mobillikning kengayishi aholining ta'limga nafaqat huquq, balki kelajakka sarmoya sifatida qarashiga olib keldi. Natijada, jamiyatda muvaffaqiyatli martaba va yuqori turmush darajasi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishdan ko'ra ko'proq bilim va ko'nikma darajasiga bog'liqligi haqidagi tushuncha mustahkamlandi.

Ijtimoiy siyosatning muhim jihatlaridan biri, ayniqsa COVID-19 pandemiyasi sharoitida sog'liqni saqlash tizimini isloh qilishdir. Davlat tibbiyot tizimining haddan tashqari bandligi,

mutaxassislar yetishmasligi va inqirozli vaziyatlarga tayyorgarlik darajasining yetarli emasligi bilan bog'liq chaqiriqlarga tezkor javob berishga majbur bo'ldi. Bu sog'liqni saqlashning xususiy sektorini faol rivojlantirish, sug'urta tibbiyoti dasturlarini kengaytirish va tibbiy xizmatlarni raqamlashtirishga turtki bo'ldi. Biroq, bu jarayon ma'lum qiyinchiliklar bilan birga kechdi, jumladan, katta moliyaviy mablag'lar sarflash va aholini tibbiyot muassasalari bilan o'zaro munosabatlarning yangi usullariga moslashtirish zarurati tug'ildi.

O'zbekistonda ijtimoiy siyosatni yanada rivojlantirish istiqbollarini tahlil qilib, bir nechta asosiy yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin. Birinchidan, bu ijtimoiy sohani boshqarishda raqamli texnologiyalarning rolini kuchaytirishdir. Davlat allaqachon bu yo'nalishda muhim qadamlar qo'ygan, ammo keyingi rivojlanish sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlilining ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimiga integratsiyalashuvini nazarda tutadi. Ikkinchidan, ijtimoiy himoya va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Bu esa davlat tomonidan tartibga solish va ijtimoiy loyihalarga xususiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini batafsil ishlab chiqishni taqozo etadi.

Uchinchi muhim yo'nalish – fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish. Globallashuv va aholining ijtimoiy faolligi o'sib borayotgan sharoitda davlat nodavlat tashkilotlari, jamoat tashabbuslari va ko'ngillilar harakatining rivojlanishi uchun sharoit yaratishi kerak. Bu ijtimoiy siyosatni yanada moslashuvchan, moslashuvchan va aholining real ehtiyojlariga yo'naltirilgan qilish imkonini beradi.

To'rtinchi jihat ijtimoiy siyosatning ekologik tarkibiy qismidir. Zamonaviy o'zbek jamiyati barqaror rivojlanishning muhimligini anglab yetmoqda va davlat «yashil» iqtisodiyot, ekologik ta'lim va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish tamoyillarini faol joriy etishi lozim. Prezident o'z nutqlarida ekologiya masalalari mamlakat ijtimoiy siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanishi kerakligini, chunki ular fuqarolarning hayot sifati bilan bevosita bog'liqligini bir necha bor ta'kidladi.

Ta'kidlash joizki, so'nggi sakkiz yil ichida o'zbek jamiyati tafakkurida davlatning ijtimoiy funksiyalari sezilarli darajada o'zgardi. Agar ilgari aholi davlatni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning asosiy va yagona subyekti sifatida qabul qilgan bo'lsa, bugungi kunda uning roli yanada kompleks tarzda – ijtimoiy xizmatlarni ko'rsatuvchi emas, balki rivojlanish uchun adolatli shart-sharoitlar kafolati sifatida qabul qilinmoqda. Bu o'zgarish nafaqat ichki islohotlar, balki raqamlashtirish, inson kapitalini rivojlantirish va iqtisodiy modellarning o'zgarishi bilan bog'liq global tendensiyalar bilan ham bog'liq [15; 51-b.]. Ijtimoiy siyosatni yanada rivojlantirish davlat tashabbuslarini ham, fuqarolik jamiyati, biznes va xalqaro hamkorlarning faol ishtirokini ham o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni talab qiladi.

O'zbekistonning ijtimoiy siyosatini yanada rivojlantirish istiqbollari davlat aralashuvi va bozor mexanizmlari o'rtasidagi muvozanatni batafsil tahlil qilishni talab qiladi, bu esa ijtimoiy ongning shakllanishiga va uning davlatning ijtimoiy funksiyalarini idrok etishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. So'nggi yillarda ijtimoiy sohani tartibga solishda davlatning rolini kuchaytirish tendensiyasi kuzatilmoqda, bu byudjetning ijtimoiy xarajatlarini oshirish, manzilli yordam dasturlarini kengaytirish va ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda namoyon bo'lmoqda [12; 76-b.]. Biroq, bu chora-tadbirlar boqimandalik kayfiyatining kuchayishiga va davlat moliyasiga ortiqcha yuk tushishiga yo'l qo'ymaslik uchun ijtimoiy himoya institutlarining samaradorligini oshirish va ularning shaffofligi bilan birga olib borilishi kerak.

Ijtimoiy siyosatdagi muammolardan biri daromadlar tengsizligi muammosi bo'lib qolmoqda, bu esa ijtimoiy adolat haqidagi jamoatchilik tasavvuriga ta'sir ko'rsatishda davom etmoqda. Kambag'allik darajasining pasayishiga qaramay, ne'matlarni taqsimlashda mintaqaviy va tarmoq nomutanosibliklari saqlanib qolmoqda, bu esa ta'lim, sog'liqni saqlash va mehnat imkoniyatlarining turli darajadagi mavjudligiga olib keladi [6; 93-b.]. Shu nuqtai nazardan, mamlakatning chekka hududlarida aholi bandligini oshirish va ijtimoiy infratuzilmani yaxshilashga qaratilgan hududiy rivojlanish dasturlari alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Prezidenti va hukumati bu masalaga alohida e'tibor qaratib, hududlarda tadbirkorlik va investitsiyaviy faollikni rag'batlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqmoqda.

Yana bir muhim jihat – demografik omil. Kelgusi o'n yilliklarda aholi sonining yanada o'sishi kutilmoqda, bu esa ijtimoiy himoya tizimiga qo'shimcha yuk bo'lib, ta'lim, sog'liqni saqlash va bandlik sohalaridagi strategiyalarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Shu munosabat bilan kadrlar tayyorlashni ham, ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishni ham o'z ichiga oladigan ijtimoiy siyosatni uzoq muddatli rejalashtirishni kuchaytirish zarur. Xususan, o'zbekistonlik iqtisodchi va sotsiolog olimlar, jumladan, Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi mutaxassislari yosh avlodning talablariga javob berish uchun iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va yuqori maoshli yangi ish o'rinlarini yaratish zarurligini ta'kidlamogda [22; 39-b.].

Ijtimoiy ongni o'zgartirishda axborot siyosati muhim rol o'ynaydi. Raqamli davr sharoitida aholi ko'proq ma'lumotlarga ega bo'lmoqda, bu esa jamoatchilikning davlat institutlariga bo'lgan talabining ortishiga xizmat qilmoqda. Bu qarorlar qabul qilishda shaffoflikni oshirishni talab qiladi, bu esa, o'z navbatida, fuqarolarning davlat ijtimoiy siyosatiga bo'lgan ishonchini oshirishi mumkin [13; 24-b.]. Shu nuqtai nazardan, elektron demokratiya, jamoatchilik nazorati mexanizmlari va aholining hokimiyat organlari bilan o'zaro hamkorligini ta'minlaydigan raqamli platformalarni rivojlantirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

So'nggi yillarda ijtimoiy siyosatni shakllantirishda jamoat tashkilotlarining roli ham kuchayib bormoqda. Fuqarolik jamiyati ijtimoiy tashabbuslarning, jumladan, kambag'allarni qo'llab-quvvatlash, ta'lim, xotin-qizlar va bolalar huquqlarini himoya qilish sohalaridagi tashabbuslarning tobora faol ishtirokchisiga aylanib bormoqda. Ushbu jarayon davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda, biroq nodavlat tashkilotlar uchun qonunchilik bazasini takomillashtirish muhim yo'nalish bo'lib qolmoqda, bu esa ularning faoliyat yuritishi uchun yanada qulay sharoitlar yaratishga imkon beradi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev o'z nutqlarida ijtimoiy masalalarni hal etishda mahalliy hokimiyat organlarining rolini oshirish zarurligini bir necha bor ta'kidlagan. Chunki samarali ijtimoiy siyosat aholining mahalliy xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishi lozim. Shu munosabat bilan fuqarolarning so'rovlariga tezkor javob berish imkonini beruvchi mahalla o'zini o'zi boshqarish mexanizmlari faol rivojlanmoqda. Biroq, bu jarayon markaziy va mahalliy hokimiyat organlari o'rtasidagi muvofiqlashtirishni kuchaytirishni, shuningdek, ijtimoiy sohada faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning kompetentlik darajasini oshirishni talab qiladi [3; 108-b.].

Istiqbolli yo'nalishlardan yana biri ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishdir. So'nggi yillarda O'zbekistonda ijtimoiy muammolarni hal qilishga, jumladan, nogironligi bo'lgan

shaxslar uchun ish o'rinlari yaratishga, inklyuziv ta'limni rivojlantirishga va ekologik barqaror texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan korxonalar soni ortib bormoqda. Ijtimoiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash iqtisodiy o'sishni ijtimoiy mas'uliyat bilan uyg'unlashtira oladigan «yangi ijtimoiy davlat» [2; 84-b.] konsepsiyasini amalga oshirishda muhim omil bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari, O'zbekistonda gender tenglik va ijtimoiy inklyuzivlik masalalariga yangicha munosabat asta-sekin shakllanmoqda. So'nggi yillarda xotin-qizlarni tadbirkorlikda qo'llab-quvvatlash, ularning ish joyidagi huquqlarini himoya qilish, gender stereotiplarni bartaraf etish dasturlarini rivojlantirishga qaratilgan qonunchilik tashabbuslari qabul qilindi. Bu chora-tadbirlar jamiyatda qo'llab-quvvatlanmoqda, bu esa ijtimoiy ongning xotin-qizlarning iqtisodiyot va ijtimoiy hayotdagi rolini yanada ilg'or idrok etish tomon asta-sekin o'zgarib borayotganidan dalolat beradi.

Ijtimoiy siyosatni yanada rivojlantirish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlar va xarajatlar haqida gapirganda, shuni ta'kidlash kerakki, haddan tashqari byurokratiya va islohotlarni amalga oshirishning sekinligi ularning samaradorligini pasayishiga olib kelishi mumkin [5; 47-b.]. Ijtimoiy sohani raqamlashtirish bo'yicha faol chora-tadbirlarga qaramay, ma'muriy to'siqlarni yanada qisqartirish va idoralararo hamkorlikni yaxshilash zarurati mavjud. Bundan tashqari, tegishli iqtisodiy o'sishsiz ijtimoiy xarajatlarning keskin oshishi byudjet taqchilligini keltirib chiqarishi mumkin, bu esa uzoq muddatli istiqbolda makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

O'zbekistonlik va xalqaro ekspertlar o'rtasidagi ilmiy munozaralar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy siyosatning muvaffaqiyati ko'p jihatdan iqtisodiy, institutsional va madaniy jihatlarni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvga bog'liq. Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini nafaqat moliyaviy qo'llab-quvvatlash, balki ularning ijtimoiy integratsiyasi va o'zini o'zi anglashi uchun samarali mexanizmlarni yaratish ham muhimdir. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti kabi tadqiqot markazlari ijtimoiy sohani rivojlantirishning prognoz modellarini ishlab chiqish va yangi tahdidlarga moslashish strategiyalarini taklif etishda davom etmoqda.

2016-2024-yillarda o'zbek jamiyati tafakkurida davlatning ijtimoiy funksiyalari tahlilining davomi sifatida ijtimoiy mobillik dinamikasi va fuqarolarning qadriyat yo'nalishlari o'zgarishiga alohida e'tibor qaratish lozim. So'nggi yillarda mamlakatda davlat ijtimoiy himoyaning yagona manbai sifatida qabul qilingan paternalistik modeldan shaxsiy mas'uliyat, tashabbuskorlik va tadbirkorlik faolligi hayot sifatini yaxshilashning asosiy omillariga aylanadigan faol fuqarolik ishtiroki konsepsiyasiga bosqichma-bosqich o'tish kuzatilmoqda.

O'z-o'zini ish bilan ta'minlash va ijtimoiy tadbirkorlikka yo'naltirilgan kichik va o'rta korxonalar sonining jadal o'sishi ushbu o'zgarishlarning muhim ko'rsatkichidir. Buni O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari ham tasdiqlaydi, unga ko'ra so'nggi yillarda yakka tartibdagi tadbirkorlar soni ortib bormoqda, bu esa tobora ko'proq fuqarolar iqtisodiy va ijtimoiy masalalarni mustaqil hal qilishni afzal ko'rayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, hukumat imtiyozli kreditlash dasturlari, soliq imtiyozlari va ta'lim tashabbuslarini joriy etish orqali kichik biznesni faol qo'llab-quvvatlamoqda, bu esa uzoq muddatli istiqbolda aholining iqtisodiy mustaqilligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Ijtimoiy siyosatdagi asosiy muammolardan biri mehnat bozori, ta'lim standartlari va davlat boshqaruviga jiddiy ta'sir ko'rsatayotgan raqamli transformatsiyaga moslashish

zaruriyati bo'lib qolmoqda. Ijtimoiy yordamning elektron tizimlarini joriy etish, tibbiy xizmatlarni raqamlashtirish, onlayn ta'lim va masofaviy bandlikni rivojlantirish fuqarolardan yangi ko'nikma va malakalarni talab qiladi. Shu munosabat bilan, ayniqsa, keksa yoshdagi aholi va qishloq aholisi orasida raqamli tafovut masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda, bu esa axborot va texnologik izolyatsiyani bartaraf etish bo'yicha maqsadli davlat dasturlarini talab qiladi.

Ijtimoiy ongga ta'sir ko'rsatgan yana bir muhim tendensiya – bu inklyuziv o'sish dasturlarining faol rivojlanishidir. So'nggi yillarda nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy hayotga integratsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli qadamlar qo'yildi, bu ijtimoiy himoya sohasidagi qonunchilikni isloh qilish, ish o'rinlarini kvotalash va ixtisoslashtirilgan ta'lim infratuzilmasini yaratish bilan tasdiqlanadi [4; 136-b.]. Biroq, sezilarli yutuqlarga qaramay, Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazida o'tkazilgan tadqiqotlar ushbu yo'nalishda, shu jumladan jamiyat mentalitetidagi o'zgarishlar va ijtimoiy bag'rikenglikni oshirish bo'yicha ishlarni davom ettirish zarurligini ko'rsatmoqda.

Shuningdek, yangi ijtimoiy tafakkurni shakllantirishda muhim rol o'ynagan yoshlar siyosatiga yondashuvlardagi o'zgarishlarni ham ta'kidlash joiz. So'nggi yillarda yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, yosh tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar ajratish, arzon oliy ta'lim olish bo'yicha joriy etilgan davlat dasturlari yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Buning natijasida yosh avlod davlatni nafaqat ijtimoiy himoya manbai, balki o'zini o'zi ro'yobga chiqarish va innovatsion rivojlanish platformasi sifatida tobora ko'proq anglamogda [17; 83-b.].

Bundan tashqari, so'nggi yillarda ayollarning jamiyatdagi o'rniga bo'lgan munosabat sezilarli darajada o'zgardi. Gender tenglik siyosati doirasida xotin-qizlarning iqtisodiy va ijtimoiy huquqlarini kengaytirishga qaratilgan qonunlar qabul qilindi, natijada ularning tadbirkorlik, ilm-fan va davlat boshqaruvidagi ishtiroki oshdi. Bu o'zgarish nafaqat davlat sa'y-harakatlarini, balki ijtimoiy ongning o'zgarishini ham aks ettiradi, bunda ayolning oila va jamiyatdagi roli haqidagi an'anaviy stereotiplar asta-sekin yo'qolib bormoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev ijtimoiy siyosat uzoq muddatli maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lishi va zamonaviy tahdidlarni, jumladan, global inqirozlar oqibatlarini, iqlim o'zgarishi va yangi texnologiyalarni rivojlantirishni hisobga olishi kerakligini bir necha bor ta'kidlagan. Uning chiqishlarida ko'pincha «yangi turdagi ijtimoiy davlat»ni shakllantirish zarurligi to'g'risidagi g'oyalar yangraydi, unda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash fuqarolarning o'zini o'zi ta'minlashini rag'batlantirish choralari bilan uyg'unlashtirilishi kerak. Aynan shu yondashuv ijtimoiy himoya samaradorligini oshirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash va aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan ko'plab islohotlarga asos bo'ldi.

Biroq, erishilgan yutuqlarga qaramay, bir qator olimlar va ekspertlar ijtimoiy davlat konsepsiyasini amalga oshirish jarayonida o'zbek jamiyati duch kelayotgan muayyan xavf-xatarlar va muammolarni ko'rsatib o'tmoqdalar. Bunday muammolardan biri moliyaviy resurslarni muvozanatli qayta taqsimlash zarurati hisoblanadi, chunki ijtimoiy dasturlarni kengaytirish katta byudjet xarajatlarini talab qiladi. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar institutining tadqiqotlari ijtimoiy siyosatni moliyalashtirishning yangi manbalarini, shu jumladan davlat-xususiy sheriklik va ijtimoiy sug'urtani rivojlantirishni izlash zarurligini ko'rsatmoqda.

Bundan tashqari, hozirgi sharoitda global jarayonlarning ijtimoiy siyosatni shakllantirishga ta'sirini hisobga olish muhimdir. COVID-19 pandemiyasining ta'siri sog'liqni

saqlash tizimlari moslashuvchan va inqirozli vaziyatlarga tayyor bo'lishi kerakligini ko'rsatdi. Shu nuqtai nazardan, raqamli sog'liqni saqlash, kasalliklarning oldini olish va teletibbiyotni rivojlantirish dasturlari alohida ahamiyatga ega. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda O'zbekiston hukumati bu yo'nalishda sezilarli qadamlar qo'ydi, biroq sog'liqni saqlash tizimini yanada takomillashtirish yangi investitsiyalar va resurslarni yanada samarali boshqarishni talab qiladi [8; 67-b.].

Migratsiya jarayonlarining ijtimoiy sohaga ta'sirini ham hisobga olish muhim. Bir tomondan, mehnat migratsiyasi pul o'tkazmalari tushumini ta'minlab, iqtisodiy rivojlanishning muhim omili bo'lib qolmoqda, boshqa tomondan, u migrantlarning ijtimoiy integratsiyasi, huquqiy himoyasi va ijtimoiy moslashuvida muammolarni keltirib chiqarmoqda. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati xorijda mehnat qilayotgan fuqarolar uchun sharoitlarni yaxshilashga qaratilgan qator tashabbuslarni amalga oshirdi, biroq mehnat muhojirlarini ijtimoiy himoya qilish masalasi dolzarbligicha qolmoqda.

Shunday qilib, 2016-2024-yillarda o'zbek jamiyati tafakkurida davlatning ijtimoiy funksiyalari tahlili shuni ko'rsatadiki, bu davrda davlatning roli va ijtimoiy siyosatni idrok etishda tub o'zgarishlar sodir bo'ldi. Agar ilgari ijtimoiy davlat faqat ne'matlarni qayta taqsimlash mexanizmlari bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda u o'zini o'zi ro'yobga chiqarish, iqtisodiy o'sish va ijtimoiy adolat uchun shart-sharoitlarni ta'minlaydigan yaxlit tizim sifatida qaraladi. Ijtimoiy siyosatni yanada rivojlantirish iqtisodiy voqelik, demografik tendensiyalar, global muammolar va texnologiyalarning rivojlanishi kabi ko'plab omillarni hisobga olishni talab qiladi.

O'zbekistonda ijtimoiy siyosatning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi fuqarolar tashabbusini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish o'rtasidagi muvozanatga, davlat institutlariga bo'lgan ishonch darajasiga va resurslarni boshqarish samaradorligiga bog'liq bo'ladi [21; 15-b.]. Fuqarolik jamiyati, raqamlashtirish, ijtimoiy himoyaga innovatsion yondashuvlar va barqaror rivojlanish zamonaviy dunyo muammolariga moslasha oladigan va aholining munosib turmush darajasini ta'minlay oladigan yangi turdagi ijtimoiy davlatni barpo etishning asosiy elementlari bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2016-2024-yillarda mamlakatda kambag'allik darajasi 17 foizdan 11 foizga kamaydi, bu esa ijtimoiy dasturlar va iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda ijobiy dinamikani ko'rsatadi. Shu bilan birga, davlat byudjetida ijtimoiy sohaga yo'naltirilgan xarajatlar har yili o'rtacha 12-15 foizga oshirib borildi, bu esa ijtimoiy himoya tizimini sezilarli darajada kengaytirish imkonini berdi. Manzilli ijtimoiy yordam oluvchilar soni 1,5 milliondan oshdi, aholini bandlik dasturlari bilan qamrab olish esa rekord ko'rsatkichga yetdi – 2023-yilda 500 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari yaratildi. Sog'liqni saqlash sohasida so'nggi besh yilda tibbiy infratuzilmani modernizatsiya qilish xarajatlari qariyb 2 milliard AQSH dollarini tashkil etdi, bu zamonaviy diagnostika va davolash texnologiyalarini joriy etish imkonini berdi. Ta'lim sohasida ham sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda: oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar soni 2016-yilga nisbatan qariyb ikki baravarga oshdi, bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi esa 27 foizdan 70 foizga yetdi. Shu bilan birga, turli hududlarda ne'matlarning teng taqsimlanishi, byudjet sohasidagi ish haqi darajasi va inklyuziv ijtimoiy dasturlarni yanada rivojlantirish zarurati bilan bog'liq muammolar saqlanib qolmoqda.

Kelajakda yordam ko'rsatishning shaffofligi va samaradorligini oshirish uchun ijtimoiy sohani raqamlashtirishni davom ettirish zarur. Ijtimoiy to'lovlarni oluvchilarning yagona raqamli reyestrini joriy etish byurokratiyani minimallashtirish va qo'llab-quvvatlashning manzilliligini oshirish imkonini beradi. Soliq imtiyozlari va moliyalashtirish dasturlari orqali ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish ham muhim yo'nalish bo'lib, bu biznesga ijtimoiy muammolarni hal qilishda faolroq ishtirok etish imkonini beradi [11; 47-b.]. Ijtimoiy harakatchanlikni kuchaytirish uchun ta'lim islohotlarini kuchaytirish, jumladan, professional ta'limni rivojlantirish, o'quv dasturlariga yangi texnologiyalarni joriy etish, oliy o'quv yurtlari va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Ekologiya muhim jihat bo'lib qolmoqda – «yashil iqtisodiyot» tamoyillari va ekologik barqaror ijtimoiy dasturlarni joriy etish kelajakdagi ijtimoiy siyosatni shakllantirishda asosiy omil bo'ladi. Sog'liqni saqlash va ijtimoiy sohada davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish qo'shimcha investitsiyalarni jalb qilish va ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi. Umuman olganda, ijtimoiy siyosatni yanada takomillashtirish iqtisodiy islohotlar, texnologik innovatsiyalar va fuqarolik jamiyatini jalb qilishni birlashtirgan kompleks yondashuvni talab qiladi, bu esa O'zbekistonda ijtimoiy davlatning barqaror modelini yaratishga imkon beradi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Bakirov N. B. O'zbekistonda ijtimoiy siyosatning raqamli transformatsiyasi. – Toshkent: Axborot texnologiyalari universiteti, 2023. – 283 b.
2. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – T.: O'zbekiston nashriyoti, 2022. – 487 b.
3. Nazarov U. K. O'zbekiston ijtimoiy siyosatini shakllantirishda mahallaning o'rni. – T.: Fan va texnologiyalar, 2019. – 349 b.
4. Nigmatov R. U. Globallashuv va O'zbekistonda aholini ijtimoiy himoya qilish. – T.: Iqtisodiyot va moliya universiteti, 2019.
5. Norboyev J. X. Ijtimoiy adolat va uning «Yangi O'zbekiston» siyosatidagi o'rni. – T.: Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti, 2021. – 362 b.
6. Rajabov B. A. O'zbekistonda ijtimoiy siyosatning davlat tomonidan tartibga solinishi. – T.: Iqtisodiyot, 2022. – 381 b.
7. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyaviy huquqi. Darslik / I. T. Tulteev tahriri ostida. – T.: TDYUU, 2018. – 286 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti. O'zbekiston iqtisodiyotini isloh qilish sharoitida ijtimoiy siyosat. – 2022. – 188 b.
9. Абдуллаев Ш. Р. Развитие социальной политики в контексте реформ «Нового Узбекистана» // Экономика и общество. — 2021. — № 4. — С. 114–127.
10. Алимова Д. Ш. Глобализация и социальная политика: опыт Узбекистана и мировая практика // Региональная политика. — 2022. — № 4. — С. 164–187.
11. Институт прогнозирования и макроэкономических исследований. Оценка эффективности социальных программ в Узбекистане. — 2023. — С. 47.
12. Каримова З. У. Социальная защита населения Узбекистана: тенденции и вызовы // Философия и социальная мысль. — 2020. — № 2. — С. 71–84.
13. Национальный центр Республики Узбекистан по правам человека. Социальные права и реформы в Узбекистане. — 2022. — 48 с.
14. Нигматова Х. Б. Государственные реформы в сфере социальной защиты: анализ и перспективы // Экономика и прогнозирование. — 2023. — № 5. — С. 134–144.
15. Норбоев Д. Х. Социальное государство и модернизация системы социальной защиты в Узбекистане // Наука и инновации. — 2023. — № 1. — С. 48–53.

16. Оценка системы социальной защиты в Узбекистане на базе основного диагностического инструмента (CODI): совместный отчет МОТ, ЮНИСЕФ и Всемирного банка. — 2020. — 84 с.
17. Раджабова С. А. Инклюзивное развитие и социальное предпринимательство в Узбекистане // Современная экономика. — 2021. — № 6. — С. 76–84.
18. Ташматова Г. И. Государственная политика социальной поддержки малообеспеченных семей в Узбекистане // Экономика Узбекистана. — 2019. — № 5. — С. 97–108.
19. Тейлор-Губи П. New Risks, New Welfare: The Transformation of the European Welfare State. — Oxford: Oxford University Press, 2004. — 264 с.
20. Титов В. И. Социальная политика и социальное государство. — М.: Изд-во МГУ, 2017. — 394 с.
21. Университет мировой экономики и дипломатии. Анализ социальной трансформации Узбекистана. — 2021. — С. 15.
22. Центр экономических исследований и реформ при Президенте Республики Узбекистан. Стратегия социальной политики в Узбекистане. — 2023. — 61 с.
23. ЮНИСЕФ. Ситуационный анализ положения детей в Узбекистане 2019/2020. — Ташкент: ЮНИСЕФ, 2020. — 118 с.
24. Giddens, A. The Third Way: The Renewal of Social Democracy. — Cambridge: Polity Press, 1998. — 176 с.
25. Pierson, P. The New Politics of the Welfare State. — Oxford: Oxford University Press, 2001. — 530 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).